

## แนวทางการบริหารจัดการและการระดมทุนกองทุน โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญมณี บุณณากันท์<sup>1</sup>

Assistant Professor Anyamanie Buranakanon<sup>2</sup>

### บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารจัดการและการระดมทุนกองทุนโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา (1) แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการทำงานด้านพัฒนาสังคม โดยใช้กองทุนเป็นกลไกขับเคลื่อนการทำงาน (2) แนวทางในการระดมทุนโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และ (3) นวัตกรรมสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของกองทุน วิธีการศึกษา คือ (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น

ผลการศึกษาพบว่า ทุกกองทุนให้ความสำคัญกับการระดมทุนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ จากภาครัฐและภาคประชาสังคม ดังจะเห็นได้จากโครงสร้างคณะกรรมการที่มาจากภาคส่วนต่างๆ การเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ อย่างไรก็ตามการระดมทุนการมีส่วนร่วมนี้อาจยังมีระดับหรือความเข้มข้นที่แตกต่างกัน สำหรับในด้านงบประมาณและการระดมทุน พบว่า ทุกกองทุนต่างประสบปัญหาในด้านการได้รับจัดสรรงบประมาณที่น้อย และไม่แน่นอนในแต่ละปี รวมทั้งช่องทางของแหล่งเงินอื่นๆ ที่ปรากฏในพระราชบัญญัติของกองทุนต่างๆ ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม เพื่อแก้สถานการณ์ความไม่สม่ำเสมอของงบประมาณที่แต่ละกองทุนได้รับการจัดสรร กองทุนได้ดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อการระดมทุน

---

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

<sup>2</sup> Lecture at Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

จากภาคส่วนต่างๆ ในด้านนวัตกรรม พบว่า หลายกองทุนได้มีความพยายามในการถอดบทเรียน การพัฒนาโครงการ/กิจกรรม รวมทั้งกระบวนการทำงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมได้

**คำสำคัญ :** การระดมทุน, จัดสรรงบประมาณ, ภาคประชาสังคม

### **Abstract**

The study on the “Guidance of management and fund mobilization in association with the participation of civil society” had objectives to study the guidelines in promoting and supporting the participation of civil society for the social development using the fund as the main mechanism; to investigate the guidance of fund mobilization in association with the participation of civil society; and to study the innovation for the guidance of fund development. The research team has collected the data by using two methods : as follows: (1) compilation of documents and (2) field data collection using the in-depth interviews, focus group discussions and seminars.

Results indicated that all funds paid importance to the fund mobilization with the participation of civil society; for instance, the committee comprised the representatives from various sectors so that the civil society and the governmental departments could participate in and request for supports in relating to budgets allocated for projects /activities. However, the levels of intensity of such fund mobilization might be different. Regarding to the budgets and fund mobilization, it could be noted that all funds encountered the insufficient and uncertain allocation of budgets each year. In addition, the financial sources stated in the fund acts were still not used fully resulting in the uncertain budgets. Anyhow, to solve the uncertain

budget allocation, various activities were conducted for the fund mobilization with all sectors. In term of the innovation, many funds have tried to develop their projects/activities including their work procedures in accord with the changed situation.

**Keywords :** fund mobilization, budget allocation, civil society.

### ที่มา

ปัจจุบันการจัดสวัสดิการสังคมมีความครอบคลุมและสามารถตอบสนองความต้องการทั้งกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ที่หลากหลาย เช่น การจัดบริการสังคมด้านการศึกษา รัฐบาลมีนโยบายขยายการเรียนฟรีจากเดิม 12 ปี เป็น 15 ปี ในปี พ.ศ.2552 โดยครอบคลุมตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นต้น สำหรับการช่วยเหลือทางสังคม มีการจัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น กลุ่มสตรีที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและประสบปัญหาสังคม เช่น การจัดให้มีศูนย์ช่วยเหลือสังคม (OSCC) (One Stop Crisis Center) เพื่อให้การช่วยเหลือเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และคนพิการ เป็นต้น

จากการประเมินสถานการณ์ความเสี่ยงและการสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พบว่า ประชาชนได้รับการคุ้มครองทางสังคมเพิ่มขึ้นจากสวัสดิการสังคมในหลายรูปแบบ แต่ยังมีประชากรในอีกหลายกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการอันเนื่องด้วยข้อจำกัดในเรื่องความรู้ ทรัพยากร หรืองบประมาณ เป็นต้น ข้อจำกัดเหล่านี้ได้นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ ที่พึงได้รับสิทธิ (<http://www.nesdb.go.th>) อย่างไรก็ตาม หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม ได้ร่วมกันนำเสนอวิธีการในหลายรูปแบบเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และข้อเสนอหนึ่งคือการจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นกลไกในการหนุนเสริมการจัดสวัสดิการสำหรับประชาชน

ด้านหนึ่งกองทุนข้างต้นได้จัดตั้งขึ้นตามข้อกำหนดของกฎหมาย ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คณะกรรมการ

บริหารกองทุนมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน หรือจัดหา ระดมทุน เป็นต้น (<http://www.fund-m-society.go.th>) ที่ผ่านมากองทุนต่างๆ ได้ดำเนินการโดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม รวมทั้งมีการระดมทุน และสนับสนุนกิจกรรมของกองทุนให้มีลักษณะของนวัตกรรม อย่างไรก็ตามจากการศึกษาเบื้องต้นของกองบริหารกองทุน พบว่าการดำเนินงานกองทุนได้รับงบประมาณไม่สม่ำเสมอ หรือในบางปีไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ส่งผลให้กองทุนขาดสภาพคล่องในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในเชิงรุก รวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและนวัตกรรมใหม่ๆ สำหรับใช้ดำเนินการกองทุนอย่างมีประสิทธิภาพ (กองบริหารกองทุน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2555: 2) ดังนั้น ในงานวิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการบริหารจัดการและการระดมทุนกองทุนโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม กรณีศึกษากองทุนที่จัดตั้งขึ้นตามข้อกำหนดของกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

### วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการทำงานด้านพัฒนาสังคมโดยใช้กองทุนเป็นกลไกขับเคลื่อนการทำงาน
- (2) เพื่อศึกษาแนวทางในการระดมทุน โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม
- (3) เพื่อศึกษานวัตกรรมสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของกองทุน

### ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะกองทุนที่จัดตั้งขึ้นตามข้อกำหนดของกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กองทุนเพื่อการป้องกัน

และปราบปรามการค้ามนุษย์ กองทุนผู้สูงอายุ และกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

### ระเบียบวิธีการศึกษา

คณะนักวิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การอธิบาย วิเคราะห์ และนำเสนอผลการศึกษาใน 2 วิธี ได้แก่

(1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร คณะนักวิจัยใช้วิธีการรวบรวมจากเอกสารรายงานและฐานข้อมูลของกองบริหารกองทุน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และ

(2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม คณะนักวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

#### 2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก

ประกอบด้วย บุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมาย 12 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี สุราษฎร์ธานี ชุมพร ระนอง ชลบุรี อ่างทอง และกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการฯ ที่ดูแลกองทุนในส่วนภูมิภาค ผู้บริหารและ/หรือบุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบกองทุนของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ผู้บริหารและ/หรือบุคลากรที่รับผิดชอบกองทุนของสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ผู้บริหารและ/หรือตัวแทนภาคประชาสังคมจากกรุงเทพฯ และส่วนภูมิภาค

นอกจากนี้ ยังมีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและ/หรือบุคลากรของหน่วยงานต่างๆ ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับกองทุนที่จัดตั้งขึ้นตามข้อกำหนดของกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั้งนี้รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคลากรในหน่วยงานเอกชน ได้แก่ มูลนิธิซีเมนต์ไทย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคลากรในกองทุนที่อยู่ในรายชื่อของกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เป็นต้น รวมทั้งนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิด้วย

## 2.2 การสนทนากลุ่ม

การจัดสนทนากลุ่มเพื่อรับความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมวิเคราะห์และร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการระดมของกองทุน ทั้งนี้ คณะนักวิจัยได้แบ่งจัดการสนทนากลุ่มทั้งสิ้น 3 ครั้ง ในกรุงเทพมหานคร ดังนี้

ครั้งที่ 1 การจัดสนทนากลุ่มกับบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ ผู้เข้าร่วมคือผู้บริหารและบุคลากรของกองบริหารกองทุน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ จำนวน 10-15 คน

ครั้งที่ 2 การจัดสนทนากลุ่มกับหน่วยงานภาคเอกชน และกองทุนในกำกับของกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ผู้เข้าร่วมคือ ตัวแทนจากกองทุนอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ กองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มูลนิธิป่อเต็กตึ๊งมูลนิธิซีเมนต์ไทย เป็นต้น รวมทั้งตัวแทนของภาคประชาสังคมที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับกองทุน จำนวน 10-15 คน

ครั้งที่ 3 การจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิและคณะกรรมการบริหารกองทุน ผู้เข้าร่วมคือ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกองทุน รวมทั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนต่าง ๆ จำนวน 10-15 คน

## 2.3 เวทีรับฟังความคิดเห็น

การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจะเป็นเวทีที่รวมทุกภาคส่วน ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการระดมการมีส่วนร่วม การระดมทุน และแนวทางการของกองทุน คณะนักวิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเข้าร่วมเวที คือ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายที่ได้ทำการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ กองบริหารกองทุนสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ตัวแทนพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดในแต่ละภาค รวมทั้งตัวแทนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มูลนิธิซีเมนต์ไทย มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง เป็นต้น รวมทั้งนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิด้วย จำนวน 50 คน

### ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คณะนักวิจัยได้ทำการศึกษาในประเด็นการระดมการมีส่วนร่วม งบประมาณ และการระดมทุน รวมทั้งการพัฒนาวัฒนธรรมของกองทุนที่จัดตั้งขึ้นตาม ข้อกำหนดของกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 5 กองทุน ได้แก่ กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กองทุนผู้สูงอายุ และกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สามารถอภิปรายและสรุปผล การศึกษาได้ดังต่อไปนี้

#### 1. จุดเด่นของกองทุน ประกอบด้วย

##### 1.1 ด้านการระดมการมีส่วนร่วมจากภาครัฐและภาคประชาสังคม

การมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารกองทุน จาก การศึกษาพบว่า มีการกระจายอำนาจให้กับทุกภาคส่วนเพื่อร่วมเป็นคณะกรรมการ ทั้งใน ส่วนของคณะกรรมการแห่งชาติ คณะกรรมการบริหารกองทุน และคณะกรรมการระดับ จังหวัด (ยกเว้น กองทุนผู้สูงอายุไม่มีคณะกรรมการระดับจังหวัด) เช่น ในพระราชบัญญัติ ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม มาตรา 7 ได้กล่าวถึงที่มาอย่างหลากหลายของ คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ และภาคประชาสังคม รวมทั้งในมาตรา 17 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการ สังคมจังหวัด ซึ่งมีตัวแทนทั้งภาครัฐจากหลากหลายหน่วยงาน เช่น ปลัดจังหวัด แรงงาน

จังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น ตลอดจนการให้ความสำคัญกับผู้ทรงคุณวุฒิจากท้องถิ่นในฐานะกรรมการ ดังที่กำหนดไว้ว่า “การแต่งตั้งกรรมการผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรสาธารณประโยชน์ และผู้แทนองค์กรสวัสดิการชุมชนให้แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรสาธารณประโยชน์ หรือองค์กรสวัสดิการชุมชนในจังหวัดนั้นได้เลือกกันเอง แล้วแต่กรณี ....” (<http://www.paliament.go.th>)

นอกจากนี้แล้วยังมีการเปิดโอกาสให้ทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม สามารถยื่นขอรับการสนับสนุนโครงการ หรือการรับการสนับสนุนรายบุคคลได้ตลอดทั้งปี การเปิดโอกาสดังกล่าวด้านหนึ่งทำให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ในอีกด้านหนึ่งกองทุนสามารถรับทราบสถานการณ์ ประเด็นปัญหาที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของแต่ละพื้นที่ จากโครงการหรือรายบุคคลที่เข้ามารับการสนับสนุน ซึ่งส่งผลให้กองทุนฯ สามารถปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการได้ทันกับสถานการณ์ต่อไป

### 1.2 ด้านงบประมาณและการระดมทุน

การบริหารงบประมาณของกองทุน พบว่า ในพระราชบัญญัติได้กำหนดแหล่งที่มาของงบประมาณไว้หลายแหล่ง แต่แหล่งที่มาของงบประมาณหลักพบว่าจะพึ่งพางบประมาณแผ่นดิน ซึ่งมีความไม่แน่นอนและได้รับการจัดสรรจำนวนน้อย หรือบางปีไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ อีกทั้งกองทุนยังไม่ได้นำแหล่งที่มาของงบประมาณแหล่งอื่นๆ ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติมาดำเนินการยกเว้นกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ แม้จะได้รับการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินจำนวนน้อยและไม่สม่ำเสมอเช่นเดียวกับกองทุนอื่น แต่พบว่าการนำแหล่งที่มาของงบประมาณที่ปรากฏในพระราชบัญญัติมาดำเนินการบังคับใช้ ดังกรณีค่าปรับจากสถานประกอบการกรณีที่ไม่รับคนพิการเข้าทำงาน เป็นต้น จึงทำให้กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการมีงบประมาณที่มากพอในการดำเนินกิจกรรมของกองทุน

ทั้งนี้เพื่อให้กองทุนได้มีงบประมาณอย่างสม่ำเสมอ กองทุนต่างๆ ได้มีการจัดกิจกรรม/โครงการหลากหลายเพื่อการระดมทุนโดยร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เช่น กองทุน

ผู้สูงอายุได้จัดกิจกรรมระดมทุนร่วมกับบริษัทเอกชน หรือกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมได้ร่วมมือกับภาคประชาชนในการจัดกิจกรรมเพื่อระดมทุนเข้ากองทุน เป็นต้น นอกจากนี้เงินบริจาคเข้าแต่ละกองทุนฯ (ยกเว้นกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์) ประชาชนหรือหน่วยงานที่บริจาคเงินเข้ากองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมสามารถนำเงินบริจาคไปหักลดหย่อนภาษีเงินได้ การระดมทุนจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งของการดำเนินการของกองทุนเพื่อให้มีงบประมาณในการนำมาสนับสนุนโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ให้เกิดความต่อเนื่อง อันจะหนุนเสริมให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนายิ่งขึ้น

### 1.3 ด้านนวัตกรรมกองทุน

จากการดำเนินงานของกองทุนทั้ง 5 กองทุน ทั้งนี้แบ่งกิจกรรมการดำเนินงานของกองทุนในภาพกว้างออกเป็น 2 ประเภท คือ การให้กู้ยืมรายบุคคล/กลุ่ม และการสนับสนุนโครงการให้แก่ภาคส่วนต่างๆ จากการศึกษาพบการดำเนินงานของกองทุนที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมดังนี้

#### นวัตกรรมเชิงผลิตภัณฑ์

การให้กู้ยืมรายบุคคล/กลุ่ม จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการกู้ยืมเงินจากกองทุน แม้จะยังไม่เห็นชัดเจนว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ แต่หากพิจารณากลุ่มเป้าหมายของกองทุน เช่น คนพิการ การกู้ยืมรายบุคคล/กลุ่ม ได้เป็นจุดเริ่มต้นให้คนพิการได้ริเริ่มทบทวนฝึกฝนทักษะความสามารถเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพและเงินกู้ยืมจากกองทุนเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยหนุนเสริมในการประกอบอาชีพ เพื่อให้คนพิการไม่เป็นภาระของครอบครัว ตลอดจนจนสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

การสนับสนุนโครงการให้แก่ภาคส่วนต่างๆ พบว่า ก่อให้เกิดนวัตกรรมอยู่หลายโครงการ เช่น การสนับสนุนงบประมาณของกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่ม องค์กรภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนประเด็นเรื่องสวัสดิการ จนนำไปสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนในระดับตำบลกระจายอยู่ทั่วประเทศ เป็นต้น

### นวัตกรรมเชิงกระบวนการ

การให้กู้ยืมรายบุคคล/กลุ่ม นวัตกรรมเชิงกระบวนการของการให้กู้ยืมเงินรายบุคคล/กลุ่มนั้น สะท้อนผ่านความพยายามในการวิเคราะห์และกำหนดคุณสมบัติของผู้กู้ยืม เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด เช่น ผู้สูงอายุที่จะกู้ยืมเงินจากกองทุนผู้สูงอายุจังหวัดต่างๆ จะให้

เจ้าพนักงานทำความเข้าใจกับผู้สูงอายุ ครอบครัว ผู้ค้าประกันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการให้กู้ยืม รวมทั้งการประเมินศักยภาพของผู้สูงอายุในการชำระเงินคืน ดังนั้น หากผู้สูงอายุรายใดที่มีอายุมาก หรือมีสภาพร่างกาย สติปัญญา ตลอดจนครอบครัวที่ไม่พร้อมมากนัก เจ้าพนักงานจะต้องมีการประเมินศักยภาพ ความพร้อมในการชำระเงินคืน รวมทั้งความเหมาะสม ความเป็นไปได้ของโครงการที่เสนอมาของผู้กู้ยืมเงิน ทั้งนี้ก็เพื่อไม่ให้กองทุนเผชิญความเสี่ยงมากเกินไป และไม่เป็นภาระที่มากเกินไปของผู้กู้ด้วย

การสนับสนุนโครงการให้แก่ภาคส่วนต่างๆ จุดเด่นของนวัตกรรมกองทุนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง แสดงให้เห็นในรูปของนวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ซึ่งเป็นการพัฒนาและสร้างสรรค์กระบวนการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยอาศัยความรู้กระบวนการและเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดวิธีการหรือกระบวนการใหม่ๆ ที่ส่งผลให้กระบวนการทำงานโดยรวมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่สูงขึ้น ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ที่มีความพยายามในการพัฒนากระบวนการในการบริหารจัดการกองทุนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากในหลายจังหวัดที่มีการถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่ได้รับจากการดำเนินโครงการด้านการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม รวมทั้งมีการต่อยอดถอดบทเรียนในระดับประเทศด้วย หรือในกรณีของกองทุนคุ้มครองเด็กที่มีความพยายามในการถอดบทเรียนเกี่ยวกับการดำเนินการคุ้มครองเด็กด้วยเช่นกัน เป็นต้น

### นวัตกรรมกรรมการจัดการ

การให้กู้ยืมรายบุคคล/กลุ่ม เนื่องจากประชาชนบางส่วนที่กู้ยืมเงินจากกองทุนมีทัศนคติว่า “เงินหลวงไม่จำเป็นต้องคืน” แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ประจำกองทุนได้สร้างความเข้าใจถึงเป้าหมายของเงินหมุนเวียนที่ใช้สำหรับการกู้ยืม รวมทั้งอธิบายถึงข้อกฎหมายเกี่ยวกับผู้กู้ยืม และผู้ค้ำประกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการกู้ยืมกลุ่มสมาชิกแต่ละคนต้องร่วมรับผิดชอบเงินยืมของกลุ่ม เป็นต้น ดังนั้น การกู้ยืมรายกลุ่มจึงมักไม่ค่อยเกิดขึ้น แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วภายในกลุ่มได้มีการจัดการให้สมาชิกกลุ่มมีวินัยในการชำระเงินคืนกองทุน รวมถึงมีกระบวนการบริหารจัดการกลุ่มในการประกอบอาชีพให้เป็นไปตามข้อตกลงกับทางกองทุน ดังเช่น การใช้จริยธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ หรือความรับผิดชอบต่อหน้าที่การทำงานกับการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น การจัดการดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นนวัตกรรมกรรมการจัดการเพื่อบริหารกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยกลุ่มประชาชน

การสนับสนุนโครงการให้แก่ภาคส่วนต่างๆ จุดเด่นของนวัตกรรมกองทุนที่สำคัญอีกประการหนึ่ง แสดงให้เห็นในรูปของนวัตกรรมกรรมการจัดการ (Management Innovation) ซึ่งองค์กรจะต้องใช้ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการมาปรับปรุงโครงสร้างเดิมขององค์กร ซึ่งรูปแบบบริหารจัดการจะเป็นไปในลักษณะการมีส่วนร่วมของสมาชิก ซึ่งจะทำให้เกิดความคิดเห็นใหม่ รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าและสามารถสร้างรายได้และเกิดผลต่อการพัฒนาองค์กร เช่น กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมที่มีการนำความรู้ ประสบการณ์มาปรับปรุงโครงสร้างเดิมของกองทุนที่มีลักษณะของการรวมอำนาจการบริหารจัดการไว้ที่ส่วนกลางมาเป็นการจัดให้มีระบบกระจายกองทุนสู่ระดับจังหวัดทุกจังหวัด การกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการที่มาจากตัวแทนของภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนการเพิ่มจำนวนคณะกรรมการในส่วนของภาคเอกชน หรือในกรณีของกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ที่มีการปรับปรุงกฎหมายระเบียบ หลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อกระจายอำนาจการตัดสินใจในการอนุมัติงบประมาณต่างๆ ไปที่ระดับจังหวัด เป็นต้น

## 2. ข้อจำกัดของกองทุน ประกอบด้วย

### 2.1 ด้านการระดมการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ

ข้อจำกัดของกองทุนด้านการระดมการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ประการแรก คือ การที่บางกองทุนมีสัดส่วนของคณะกรรมการบริหารกองทุนที่ไม่สมดุล ทำให้เกิดการหวง/ผูกขาดอำนาจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นระดับของการเข้าถึง/การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้แล้ว การบริหารงานของกองทุนมีลักษณะการบริหารในรูปแบบของระเบียบรัฐ/ราชการ ทำให้ขั้นตอนของแต่ละระดับเกิดความล่าช้า เป็นผลทำให้การดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมอาจไม่สอดคล้องในเรื่องของความทันต่อเหตุการณ์ในการให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินการเกิดการเสียผลประโยชน์มากกว่าได้รับผลประโยชน์ทำให้การพัฒนาโครงการเป็นไปอย่างล่าช้าและเกิดความไม่ต่อเนื่องของการดำเนินโครงการ รวมทั้งทำให้ในส่วนของภาคเอกชนและภาคประชาสังคมไม่มีแรงจูงใจในการเข้าร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมายหรือกองทุน การระดมการมีส่วนร่วมจึงเป็นไปได้ยาก อีกทั้งกองทุนต่างๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร ทำให้โอกาสที่ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมได้รับรู้ข่าวสารของกองทุนเป็นไปได้ยาก การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นตามมาได้น้อยลง

### 2.2 ด้านงบประมาณและการระดมทุน

จากการที่กองทุนส่วนใหญ่พึ่งพิงงบประมาณจากรัฐเป็นหลัก และใช้เป็นงบประมาณในการขับเคลื่อนกองทุนทุกๆ ด้าน ทำให้กองทุนมีงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการที่ไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณให้แก่โครงการ กิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเต็มที่และครบถ้วน และด้วยเหตุที่งบประมาณมีจำกัดและมีระบบการจัดสรรงบประมาณที่ล่าช้า อันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ทำให้การจัดสรรงบประมาณไม่สามารถตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงและทันสถานการณ์ ทำให้เกิดข้อเสีย คือ กลุ่มเป้าหมายได้รับสิทธิประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน ในอีกด้านหนึ่งพบว่า กองทุนไม่ได้มีการวางแผนที่ชัดเจนในการแสวงหา

เงินทุนหรือยังไม่มีแหล่งทุนอื่นอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าตามกฎหมายของแต่ละกองทุนจะบัญญัติเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเงินในกองทุนไว้หลายแหล่งก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติจะเห็นได้ว่าไม่ค่อยมีการขับเคลื่อนระดมทุนจากแหล่งที่มาต่างๆ ของเงินในแต่ละกองทุนมากนัก ทำให้เกิดผลตามมาคือ ความไม่ชัดเจนในการสนับสนุนงบประมาณแก่กลุ่มเป้าหมาย ทำให้การดำเนินงานของกองทุนเกิดการหยุดชะงักเป็นครั้งคราวไม่ต่อเนื่อง

### 2.3 ด้านนวัตกรรมของกองทุน

จากการศึกษาด้านนวัตกรรมของกองทุน พบว่า ข้อจำกัดที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินการกองทุน ทั้งการให้กู้ยืมรายบุคคล/กลุ่ม และการสนับสนุนโครงการให้แก่ภาคส่วนต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปได้ดังนี้

การดำเนินงานของกองทุนที่ผ่านมาพบว่ามีปัญหา อุปสรรคในเรื่องสำคัญอยู่ 3 ประเด็น คือ งบประมาณที่มีอยู่จำกัด ระยะเวลาของการดำเนินโครงการไม่สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรม และผู้เสนอโครงการมีความรู้ไม่มากพอสำหรับการเสนอโครงการ นอกจากนี้แล้วเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในบางจังหวัดไม่สามารถที่จะให้รายละเอียดและความรู้ ความเข้าใจ ในการขอสนับสนุนงบประมาณในลักษณะการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทุนผู้สูงอายุ และกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายเน้นการของบประมาณแบบรายบุคคลมากกว่ากลุ่ม ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของกองทุนที่จะก่อให้เกิดนวัตกรรมกับกองทุนได้ และเนื่องจากการมีงบประมาณไม่เพียงพอและไม่แน่นอน จึงทำให้การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินโครงการไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ และผลจากการที่ระยะเวลาของการดำเนินโครงการไม่สอดคล้องกับการดำเนินกิจกรรมหรือระยะสิ้นสุดก่อนที่จะแสดงผลเชิงประจักษ์ จึงไม่สามารถวัดผลได้ว่าการดำเนินโครงการเป็นไปตามเป้าหมายหรือตัวชี้วัดได้อย่างชัดเจน ซึ่งไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจนว่า การดำเนินงานของโครงการที่ได้รับการสนับสนุนเป็นไปตามเป้าหมายของกองทุนหรือคนได้รับคุณภาพชีวิตที่ดีและมั่นคงได้อย่างไร

## ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

### 1. ข้อเสนอแนะต่อการระดมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ได้แก่

#### 1.1 การประชาสัมพันธ์

1) หน่วยงานภาครัฐควรมีการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น กรณีผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งควรมีภาพชัดเจนว่าเมื่อถูกทอดทิ้งแล้วเกิดปัญหาอะไรกับผู้สูงอายุบ้าง ไม่ใช่เป็นการประชาสัมพันธ์เพื่อบอกว่าบริจาคเงินให้กับผู้สูงอายุเด็ก สตรี ซึ่งเป็นภาพที่ค่อนข้างกว้างและทำให้บางคนไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ถึงสถานการณ์ที่ยากลำบาก เป็นต้น

2) ควรมีการนำเสนอว่าเงินที่ภาคส่วนต่างๆ มีส่วนร่วมในการบริจาคตั้นจะมีแนวทางอย่างไรเป็นรูปธรรมในการทำโครงการ/กิจกรรมอย่างไร

3) การสร้างความชัดเจนถึงเจตนารมณ์ของกองทุนให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จากทัศนคติที่เห็นว่าผู้สูงอายุหรือคนพิการ ซึ่งมีความยากจนแล้วไม่ควรมีภาวะหนี้สินเพิ่มเติมทำให้เจ้าหน้าที่บางคนเห็นว่าการประชาสัมพันธ์นั้นจะยังเป็นการสร้างภาวะพึ่งพิงให้กับกลุ่มชายขอบ จึงมีการเลี่ยงการประชาสัมพันธ์กองทุนให้กับกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น การสร้างความชัดเจนถึงเจตนารมณ์ของกองทุนแต่ละพื้นที่จะทำให้มีผู้สนใจกองทุนมากขึ้น และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่กับรายบุคคล/หน่วยงานขอรับการสนับสนุนเป็นไปอย่างเคารพซึ่งกันและกันยิ่งขึ้น

4) การสร้างความเข้าใจในกลุ่มนักพัฒนาสังคมถึงบทบาทในการทำงานเกี่ยวกับกองทุน เนื่องจากกิจกรรมหนึ่งของกองทุนคือการให้กู้ (ยกเว้นกองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม และกองทุนเพื่อป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์) โดยมีนักพัฒนาทำหน้าที่หนึ่งคือการติดตามการชำระหนี้เงินกู้ ในการศึกษาขั้นต้นพบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้สึกอึดอัดระหว่างบทบาทของนักพัฒนาสังคมในการเสริมพลังอำนาจ และในขณะเดียวกันเป็นผู้ติดตามการชำระหนี้ หรือนักพัฒนาสังคมเรียกว่า “พนักงานเร่งรัดหนี้สิน” ความเหลื่อมซ้อนของบทบาทดังกล่าวได้เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่กองทุนไม่อยากทำงานประชาสัมพันธ์

### 1.2 การมีส่วนร่วมจากกลุ่มเป้าหมายและภาคส่วนต่าง ๆ

1) สร้างแนวร่วมหรือแกนนำกองทุนในการช่วยผลักดันการทำงานกองทุนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยประเด็นที่จะผลักดันนั้นควรเป็นไปตามแผนระยะยาวของกองทุนว่าในช่วง 5 ปี ประเด็นใดเป็นประเด็นเร่งด่วนหรือมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะต้องมีการสร้างความร่วมมือกับสื่อมวลชนแขนงต่างๆ รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมร่วมกับสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์กองทุน รวมทั้งการระดมทุนจากภาคส่วนต่างๆ อย่างไรก็ตาม อาจมีข้อสังเกตตามมาว่าในปัจจุบันกระทรวงฯ รวมทั้งกองทุนก็ทำงานร่วมกับสื่อมวลชนอยู่แล้ว ในประเด็นนี้สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า แม้ในข้อเท็จจริงกระทรวงฯ และกองทุน จะทำงานร่วมกับสื่อมวลชนอยู่แล้ว แต่ยังมีช่องว่างในการใช้สื่อให้เป็นประโยชน์อีกมาก เช่น การที่จะทำให้กองทุนเป็นที่รู้จัก การประชาสัมพันธ์ข่าวสารและความเคลื่อนไหวของกองทุนอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทำงานเชิงประชาสัมพันธ์ในเชิงรุก อาทิ การร่วมมือกับสื่อที่มีชื่อเสียง เพื่อจัดงานประชาสัมพันธ์กองทุนเป็นประจำทุกปี เป็นต้น กล่าวโดยสรุปคือ ต้องสร้างการประชาสัมพันธ์เชิงรุก จัดงานระดมทุนหรือประชาสัมพันธ์กองทุนโดยขอความร่วมมือจากสื่อที่เป็นที่รู้จัก และเผยแพร่อย่างเป็นทางการให้สาธารณชนได้รับรู้ จึงต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ประชาชนระลึกและจดจำกองทุนได้

3) เพื่อให้ความร่วมมือจากแต่ละภาคส่วนมีความเป็นรูปแบบมากขึ้น กองทุนควรพัฒนาฐานข้อมูลประกอบการเป็นผู้กำกับนโยบาย

- กองทุนควรจัดทำฐานความรู้ประกอบการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ โดยการสร้างเครือข่ายของความร่วมมือมากกว่าการขยายหน่วยงาน แผนก กอง ให้มากขึ้น กล่าวคือ ให้ภาคประชาคมและท้องถิ่นเป็นจุดเก็บข้อมูล ประมวลข้อมูล โดยกองทุนช่วยจัดงบประมาณสนับสนุน หรือทำหน้าที่เป็นแม่สื่อในการประสานหน่วยงานต่างๆ เพื่อร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดทำฐานข้อมูล

- ปรับบทบาทของกองทุนส่วนกลางจากผู้ให้การสนับสนุนรายบุคคล รายโครงการ เป็นผู้คุมกติกา (regulator) ทำหน้าที่กลั่นกรองข้อเสนอและคัดสรรโครงการที่มีความริเริ่มดี จากกลุ่มประชาคมและ NGO โดยรับเงินอุดหนุนจากรัฐ ทั้งนี้ กองทุนอาจจัดหาผู้บริหารโครงการ (Project Manager) ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนประเด็นที่เป็นเป้าหมายของกองทุน และกองทุนทำหน้าที่ในการจัดหา Steering committee ในการติดตามการดำเนินการ

- จากการที่งบประมาณของกองทุนมีจำนวนจำกัด ดังนั้น ควรเลือกพื้นที่เฉพาะ เลือกคนเฉพาะกลุ่มที่ตรงตามประเด็นหรือแผนของกองทุนฯ และจากการที่ในพื้นที่มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล

## 2. ข้อเสนอแนะด้านงบประมาณและการระดมทุน

### 2.1 ภาคส่วนต่างๆ กับการระดมทุน

#### 1) กรณีภาคธุรกิจเอกชน

การสร้างความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกับภาคธุรกิจเอกชนโดยการจัดทำรายงานผลการใช้เงินบริจาค รายงานดังกล่าวนอกจากจะสร้างความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือให้กับหน่วยงานของรัฐมากขึ้นแล้ว ยังเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชนอีกด้วย นอกจากนี้ในการเสนอรายงานนั้นยังเป็นการประชาสัมพันธ์แผนของกองทุน และงบประมาณที่จะขอรับบริจาคไปได้ทางหนึ่ง

#### 2) กรณีรัฐบาล

การระดมทุนจากรัฐบาล ในที่นี้หมายถึง การที่กองทุนซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จะต้องมีการระดมทุนจากการจัดสรรงบประมาณที่รัฐบาลมอบให้ในแต่ละปีงบประมาณเพิ่มขึ้น อันที่จริงแล้ว รายได้หลักของกองทุนในปัจจุบันส่วนใหญ่มาจากการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับแต่ละกองทุนเป็นหลักอยู่แล้ว ยกเว้นกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่มีแหล่งรายได้หลักจากแหล่งอื่นอย่างไรก็ตาม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรที่จะต้องมีการพิจารณาถึงช่องทางและวิธีการที่จะได้ของงบประมาณเพิ่มเติม

จากรัฐบาล เพราะเมื่อพิจารณาในแง่ของสวัสดิการสังคมแล้ว กองทุนถือว่าเป็นกลไกหนึ่งที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเพื่อก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีแก่พลเมือง ดังนั้น ในเบื้องต้นภาครัฐจะต้องเข้ามาเป็นเจ้าภาพหลักในการดูแลกองทุนก่อนที่จะระดมการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ

อนึ่งในส่วนของช่องทางในการระดมทุนจากรัฐบาลนั้น ช่องทางที่สำคัญประกอบด้วย

(1) การขอรับจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึง วิธีการที่จะได้มาซึ่งงบประมาณเพิ่มเติมแล้วข้างต้น

(2) การขอรับจัดสรรงบประมาณจากแหล่งรายได้อื่นๆ ของรัฐบาลทั้งนี้ เป็นที่ทราบกันดีว่าแหล่งรายได้หลักของรัฐบาลมาจากการเก็บภาษี ดังนั้น กองทุนฯ อาจต้องพิจารณาการได้มาซึ่งงบประมาณที่เพิ่มขึ้นจากภาษีชนิดต่างๆ อย่างไรก็ตาม ในการที่จะขอ “ส่วนแบ่ง” รายได้จากภาษีให้เข้าสู่กองทุนต่างๆ นั้น หลักการพื้นฐานที่สำคัญ คือ ภาษีที่จะขอแบ่งจากรัฐบาลนั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมายของกองทุนโดยตรง

แหล่งที่มาของเงินทุนอื่น นอกจาก งบประมาณจากรัฐ เช่น

- สลากกินแบ่งรัฐบาล
- เงินค่าภาคหลวง/สัมปทาน
- เงินค่าปรับ
- ภาษีสรรพสามิต/ สุรา ยาสูบ สินค้าฟุ่มเฟือย
- สินค้าที่ส่งผลกระทบต่อสังคม ชุมชน และประชาชน
- ภาษีจากตลาดหุ้น/ตลาดหลักทรัพย์/ธุรกรรมทางการเงินผ่านสถาบันการเงิน
- เงินบริจาคจากผู้เสียภาษีเงินได้ (เลือกบริจาคเข้ากองทุน) ฯลฯ

การผลักดันให้มีส่วนแบ่งของภาษีที่สรรพากรเรียกเก็บเข้ากองทุน เช่น กำหนดร้อยละ 2 ของภาษีที่สรรพากรเก็บ (ภาษียรายได้บุคคลธรรมดาที่มีมูลค่าเกิน 3 เท่าของภาษีเหี่ยว บุหรี่ ถ้ารวมนิติบุคคลด้วยแล้ว มากกว่าเกิน 6 เท่าของภาษีเหี่ยว บุหรี่ที่หักเข้า สสส.) (ชล บุนนาค, 2556) ทั้งนี้สามารถให้ประชาชนสามารถเลือกได้ว่าจะเลือกว่าร้อยละ

ละ 2 จะเข้ากองทุนใด 1 คน 1 สิทธิ์ ทั้งนี้เงินภาษีรายได้ดังกล่าวควรถูกจัดสรรเข้ากองทุนตามสัดส่วนที่ประชาชนได้เลือก

ทั้งนี้ เมื่อสิ้นปีกองทุนต้องรายงานถึงผลการดำเนินงานของกองทุนรวมถึงต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถร้องเรียนหรือตั้งข้อสังเกตได้ นอกจากนี้ กองทุนควรทำสรุปผลงานประจำปีให้ประชาชนได้ทราบเพื่อให้ประชาชนใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจว่าปีภาษีต่อไปจะเลือกกองทุนนี้ดีหรือไม่

ส่วนแบ่งรายได้จากการจำหน่ายสลาก สืบเนื่องจากกลุ่มประชาชนที่ซื้อสลากมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มประชาชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างที่ประกอบอาชีพอิสระ รวมทั้งเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งคนกลุ่มนี้ถูกจัดให้เป็นกลุ่มคนจนของสังคม ดังนั้น ควรมีการปรับปรุง พ.ร.บ.สลาก ประการหนึ่งเพื่อนำเงินดังกล่าวกลับคืนสู่การพัฒนาสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางข้อเสนอในงานวิจัยนี้สำหรับส่วนแบ่งรายได้จาก สลาก 2 กรณี

กรณีที่ 1 สถานการณ์ปัจจุบันได้มีการขับเคลื่อนเพื่อปฏิรูประบบการบริหารจัดการสลากในประเทศไทย โดยเปลี่ยนปรัชญาการออกสลากเพื่อคืนแบ่งรัฐบาลสู่สลากเพื่อสังคม ทั้งนี้เงินรายได้จากการจำหน่ายสลาก ร้อยละ 15 (ประมาณ 7,200 ล้านบาท/ปี) นำส่งเข้ากองทุน ทั้งนี้ กรมการฯ ได้มีการเสนอให้ร้อยละ 35 หรือประมาณ 2000 ล้านบาท/ปี (จากร้อยละ 15) เข้ากองทุนในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคม ทั้งนี้ กองทุนฯ เข้าควรเข้าไปมีบทบาทในการขับเคลื่อนประเด็นดังกล่าวเช่น การแสดงฐานข้อมูลให้เห็นว่าการจัดสวัสดิการสังคมมีความจำเป็น และต้องใช้เงินต่อหัวประชากรเท่าไร กลุ่มเปราะบางแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างไร เป็นต้น เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าหากกองทุนได้รับงบประมาณที่สม่ำเสมอแล้วจะทำให้กองทุนสามารถวางแผนการทำงานในระยะยาวได้อย่างไร

กรณีที่ 2 กองทุน โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ดำเนินการผลักดันเงินจากการจำหน่ายสลากคืนแบ่งรัฐบาลเข้ากองทุนของกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์เอง แต่สำหรับรูปแบบนี้ กองทุนสามารถเป็นผู้เสนอทิศทางการจัดสรรเงินส่วนแบ่งจากสลากได้โดยตรง และสามารถกำหนดเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของกลุ่มเป้าหมายของกองทุนได้ชัดเจน

### 3) กรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ควรมีการทำแผนที่กองทุนภายในท้องถิ่น เพื่อศึกษาว่าในท้องถิ่นมีกองทุนใดบ้าง ในแต่ละกองทุนนั้นมียุทธศาสตร์ แผน งบประมาณ โครงการเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ทราบว่าท้องถิ่นมีงบประมาณในแต่ละปีจากหน่วยงานภาครัฐจำนวนเท่าไร ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายใดบ้าง และมีกลุ่มใดที่ตกหล่นเข้าไม่ถึงบริการสวัสดิการ หรือมีความต้องการเพิ่มเติมในบริการของรัฐ นอกจากนี้ในด้านหนึ่งหากแต่ละกองทุนยังคงได้รับงบประมาณที่จำกัดการจัดทำแผนที่กองทุนภายในท้องถิ่นจะทำให้กองทุนฯสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้วางยุทธศาสตร์ของกองทุน เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จัดสวัสดิการให้กับกลุ่มเป้าหมาย

บทบาทของส่วนกลางและสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด มีดังนี้

- ส่วนกลางทำหน้าที่เชิงวิชาการ สนับสนุนงบประมาณในการจัดกระบวนการ รวมทั้งทำงานเชิงนโยบายในการสนับสนุนให้งานสวัสดิการบรรจุในแผนท้องถิ่น (การสนับสนุนให้บรรจุโครงการในแผนท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นให้ท้องถิ่นสนใจประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน) ทั้งนี้ หากท้องถิ่นมีการบรรจุงานสวัสดิการกองทุนทั้ง 5 จะมีการสนับสนุนงบประมาณตามสัดส่วนของประเด็นในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ทำหน้าที่ในการประสานเครือข่าย และสร้างเครือข่ายการทำงานในท้องถิ่น ให้คำปรึกษาแก่องค์กรบริหารส่วนตำบลในมิติของงานสวัสดิการ

### 2.2 การให้ภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจเอกชน

เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์การใช้เงินบริจาคกระบวนการหนึ่งในการสร้างการมีส่วนร่วมในการระดมทุนคือเมื่อมีการบริจาคเงิน หรือการประชาสัมพันธ์กองทุนฯ ต่างๆ ยังสาธารณะ ภาครัฐควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาการใช้งบประมาณในส่วนที่ได้จากการบริจาคและคณะกรรมการการเก็งกำไรหนึ่งมาจากภาค

ประชาสังคม ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ภาคประชาสังคมเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการบริหารของภาครัฐมากขึ้น

### 2.3 การสร้างความชัดเจนจากหน่วยงานให้กับเจ้าหน้าที่เรื่องการระดมทุน

การระดมทุนเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความละเอียดอ่อนเนื่องจากเจ้าหน้าที่ในสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดส่วนหนึ่งเป็นคนในพื้นที่ ดังนั้นหากมีการกำหนดให้จังหวัดทำการระดมทุนควรกำหนดเกณฑ์หรือรูปแบบต่างๆ ที่ชัดเจน โปร่งใส จะทำให้งานเรื่องการระดมทุนมีความก้าวหน้าขึ้น

## 3. ข้อเสนอแนะต่อการสร้างนวัตกรรมกองทุน

การพัฒนาโครงการในเชิงนวัตกรรมทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่เพียงแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ แต่รวมถึงทัศนคติ และเกิดทักษะการทำงานที่จำเป็นสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการเกิดโครงการนวัตกรรมดังเช่น ช่วงเวลาการดำเนินโครงการประมาณ 1 ปีซึ่งกระบวนการเกิดนวัตกรรมอาจจะต้องใช้เวลา 3-5 ปี อีกทั้งโครงการที่ผ่านมามีลักษณะการทำงานเป็นส่วนๆ ไม่เห็นความเชื่อมโยงจึงทำให้มองเรื่องการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดนวัตกรรมได้ค่อนข้างลำบาก เพื่อให้กองทุนสนับสนุนโครงการที่มีนวัตกรรมนั้น มีข้อเสนอแนะดังนี้

1) การสนับสนุนโครงการในระยะกลางและยาว 3-5 ปี โดยภาครัฐตั้งแผนระยะยาว ระยะกลาง และระยะสั้นที่ชัดเจน

2) การมีพื้นที่นำร่องในการทำโครงการเชิงนวัตกรรม ทั้งนี้พื้นที่นำร่องควรเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกระบวนการ รูปแบบ เป็นต้น

3) การมีพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาระหว่างการทำโครงการ หากมีการสนับสนุนโครงการระยะกลางและระยะยาว ควรมีพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา เป็นการร่วมคิดและร่วมทำในลักษณะของ R&D การมีพี่เลี้ยงจะทำให้ผู้เสนอโครงการมีที่ปรึกษา และในขณะเดียวกันผลผลิตของโครงการนั้นสามารถตอบแผนของกองทุน สำหรับผู้ที่เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงอาจเป็นหน่วยงานประชาสังคมหรือกลุ่มคนที่เคยขอทุนและมีประสบการณ์การทำงานในเชิงนวัตกรรมในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องมาจากส่วนกลาง การมีพี่เลี้ยงที่คอยร่วมคิด

ร่วมวางแผน นอกจากจะทำให้ความคิดในการทำงานมีความชัดเจนแล้ว พี่เลี้ยงยังช่วยฝึกทักษะการเขียนโครงการ การรายงานผลและงบประมาณในโครงการ

4) เพื่อให้เกิดการร้อยเรียงภาพของโครงการ หน่วยงานในระดับจังหวัดทำหน้าที่ผู้เชื่อมโยงร้อยภาพของกิจกรรม สร้างเครือข่ายในระดับภูมิภาค โดยหน่วยงานส่วนกลางทำหน้าที่ในการจัดทำนโยบาย สนับสนุนนักวิชาการ

5) การสนับสนุนโครงการในเชิงกระบวนการโดยการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการและพลวัตวัฒนธรรมสังคม และการขยายตัวของนวัตกรรมสู่ชุมชนอื่นๆ ซึ่งดำเนินการโดยชุมชนหรือกลุ่มคนในสังคม ในการสนับสนุนโครงการมีมุมมองแบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 มีกิจกรรมอะไรที่นำความคิดดีๆ ไปสู่การปฏิบัติจนเกิดนวัตกรรมทางสังคมขึ้น (ช่วงสร้าง)

ช่วงที่ 2 กิจกรรมที่ทำให้นวัตกรรมทางสังคมสามารถบูรณาการเข้าไปในชีวิตประจำวันของคนในสังคม (ช่วงบูรณาการ)

ช่วงที่ 3 กิจกรรมอะไรที่ทำให้นวัตกรรมสังคมสามารถเติบโตแพร่กระจายไปยังชุมชนอื่นๆ ได้ (ช่วงขยายผล) ทั้งนี้ในแต่ละช่วงของนวัตกรรมมีการวิเคราะห์เชิงลึก ซึ่งเป็นการวิเคราะห์การดำเนินการที่ผ่านมาว่ามีข้อบกพร่องหรือข้อจำกัดในส่วนใด การวิเคราะห์ที่นำไปสู่การปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ทำโดยกลุ่มเป้าหมาย) ผลพลอยได้คือการหมั่นทบทวนประสบการณ์ทำให้เกิดโครงการย่อยใหม่ ๆ จากกระบวนการพูดคุย

**4. ข้อเสนอแนะการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิผล ประสิทธิภาพความเท่าเทียมและทั่วถึงในด้านเงื่อนไขและกลไกการพิจารณาทุนให้กับกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย**

#### *4.1 เกณฑ์การพิจารณาทุน*

การให้ผู้เสนอโครงการเข้าป็นำเสนอความคิดต่อคณะกรรมการบริหารกองทุนหรือคณะกรรมการในระดับจังหวัด เนื่องจากผู้ขอการสนับสนุนในด้านของโครงการส่วนหนึ่งเป็นภาคประชาสังคมที่มีความรู้ในระบบค่อนข้างน้อย แม้จะมีวิถีคิดต่อการจัดทำ

โครงการแต่มีความยากลำบากในการเขียนโครงการเพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้เสนอโครงการ จึงควรให้ผู้เสนอโครงการได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นนำเสนอโครงการต่อกรรมการเพื่อให้เห็นความคิด จินตนาการ อีกทั้ง กระบวนการดังกล่าวยังก่อให้เกิดการอภิปรายสืบเนื่องหรือต่อยอดความคิดเพื่อพัฒนาโครงการร่วมกันระหว่างคณะกรรมการและผู้ยื่นเสนอโครงการ ประโยชน์ที่ได้รับจาก ข้อเสนอแนะดังกล่าวยังรวมถึงการก่อให้เกิดความโปร่งใสในขั้นตอนของการพิจารณาโครงการ และทำให้ผู้นำเสนอโครงการได้ทราบถึงเงื่อนไขที่โครงการของตนไม่ได้รับการอนุมัติ ลดขั้นตอนของการติดต่อประสานงานระหว่างฝ่ายเลขาฯ และผู้เสนอโครงการ บางครั้งระยะเวลาการติดต่อระหว่างทั้งสองฝ่ายใช้เวลานาน และเสียงบประมาณในการดำเนินการส่วนหนึ่ง ดังนั้น การให้ผู้เสนอโครงการมีส่วนร่วมในการนำเสนอจะทำให้ผู้เสนอโครงการสามารถแก้ไข และพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และทำให้โครงการสามารถดำเนินการได้เร็วขึ้น (อาจทันตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในข้อเสนอโครงการ)

#### 4.2 การกระจายอำนาจของกองทุน

นอกเหนือจากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้นแล้ว “การกระจายอำนาจ” เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการพิจารณาทุนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในปัจจุบันกองทุนต่างๆ จะให้อำนาจการพิจารณาทุนอยู่ที่ “ส่วนกลาง” (ยกเว้นกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมที่มีทั้งในส่วนกลางและพื้นที่) ซึ่งก่อให้เกิดข้อจำกัดมากมาย เช่น ความล่าช้าในการพิจารณาความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้ขอรับทุน ผู้พิจารณาทุน และผู้ประสานงาน เป็นต้น ดังนั้น ข้อเสนอหนึ่งของคณะนักวิจัย คือ กองทุนฯ ควรมีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับความเป็นไปได้ใน “การกระจายอำนาจ” ให้คณะกรรมการในระดับพื้นที่พิจารณาโครงการและงบประมาณในการให้ทุน

#### 4.3 การประเมินผลโครงการ

ควรเพิ่มทีมการประเมินผล โดยมีลักษณะดังนี้

1) การประเมินระหว่างการทำโครงการ (ทีมประเมินในที่นี้เป็นคนละชุดกับที่เลี้ยงโครงการ การประเมินทั้งโดยคนนอกและคนในโครงการ

2) การประเมินเมื่อโครงการดำเนินการสิ้นสุดแล้ว การประเมินโดยคนนอกมีเป้าหมายเพื่อบูรณาการชุดความรู้ของแต่ละโครงการ และการประเมินโดยคนในโครงการมีเป้าหมายเพื่อประเมินหรือถอดประสบการณ์การดำเนินโครงการ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่ากองทุนที่จัดตั้งขึ้นตามข้อกำหนดของกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทั้ง 5 กองทุน อันประกอบด้วย กองทุนคุ้มครองเด็ก กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนผู้สูงอายุ และกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการจะมีจุดเด่นในด้านการระดมการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ ด้านงบประมาณและการระดมทุน รวมทั้งด้านการสร้างนวัตกรรมอยู่หลายประการ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ากองทุนต่างๆ ก็มีข้อจำกัดเช่นเดียวกัน ดังนั้น จึงต้องมีการแสวงหาแนวทางต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการเสริมจุดเด่น และลดข้อจำกัดของกองทุน เพื่อให้กองทุนดำเนินงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

### เอกสารอ้างอิง

หนังสือ บทความ เอกสารอื่นๆ

กันตพงศ์ รัชสีสว่าง. (2550). วิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546. วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

กวินดา วัชรสิงห์. (2544). กลยุทธ์การสื่อสารในการระดมทุนขององค์กรสาธารณประโยชน์ในการทำงานเพื่อสังคม. คณะนิเทศศาสตร์ สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กองบริหารกองทุน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2556). โครงการที่เสนอขอจากหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชนต่อกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์. เอกสารอัดสำเนา.

กองบริหารกองทุน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). โครงการเสริมพลังประชาสังคมโดยใช้กลไกกองทุน. เอกสารอัดสำเนา.

กองบริหารกองทุน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555).

ยุทธศาสตร์กองทุนคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2555-2557. เอกสารอัดสำเนา

กองบริหารกองทุน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2554).

องค์กร/โครงการที่ขอรับการสนับสนุนจากกองทุนคุ้มครองเด็ก (รอบที่ 1-10/2554). เอกสารอัดสำเนา.

กองบริหารกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). รายงานผลการดำเนินงาน กองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555.

ณิชาพันธ์ ไชโย. (2552). แนวทางการพัฒนาการเข้าถึงกองทุนผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต และคณะ. (ม.ป.ท.) โครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนคุ้มครองเด็ก. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต และคณะ. (2550). ประเมินผลการดำเนินการดำเนินงาน 11 ปีของกองทุนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กิม ภคเมธาวิ และคณะ. (2552). โครงการวิจัยนำร่องขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมเชิงพื้นที่. สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2554). การบริหารจัดการและการบริหารยุทธศาสตร์ของหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพฯ: โฟเพช.

สุภรธรรม มงคลสวัสดิ์, ปัทมา ทองस्ता และจุมพล เหลืองสุภรณ์. (2553). การพัฒนาระบบบริหารกองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ : การจัดการรายได้และผลประโยชน์. เสนอต่อสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ และกองบริหารกองทุนสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). คู่มือการปฏิบัติงานกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม.

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). คู่มือการปฏิบัติงานกองทุนคุ้มครองเด็ก. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2553). รายงานการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าประจำปี 2553. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.

อัจฉริยา ทวารโจน์. (2551). แนวทางการส่งเสริมการได้รับสนับสนุนทางการเงินจากกองทุนผู้สูงอายุ. สารนิพนธ์ตามการศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม). คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

#### *รายงานการประชุม*

กองทุนผู้สูงอายุ. (2554). รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2/2554.

กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์. (2553). รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ครั้งที่ 1/2553.

กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์. (2553). รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ครั้งที่ 3/2553.

กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์. (2554). รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ครั้งที่ 4/2554.

กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์. (2555). รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ครั้งที่ 2/2555.

กองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์. (2555). รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ครั้งที่ 4/2555.

#### สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กองบริหารกองทุน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.fund.m-society.go.th> (วันที่ 30 ตุลาคม 2555).

กองบริหารกองทุน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. แผนยุทธศาสตร์กองทุนคุ้มครองเด็ก พงศ.2555-2557. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.fund.m-society.go.th> (วันที่ 20 มกราคม 2556).

มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.pohtecktung.org>. (วันที่ 20 ธันวาคม 2555).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th>. (วันที่ 30 ตุลาคม 2555).

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. บทบาท ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.nhso.go.th>. (วันที่ 20 ธันวาคม 2555).

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. ประวัติการก่อตั้งสำนักงานสุขภาพแห่งชาติ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก <http://www.nhso.go.th>. (วันที่ 20 ธันวาคม 2555).